

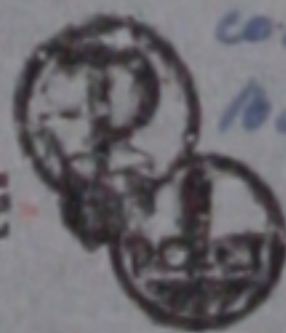
[Преспа]

од Штан за:
рајанье, смрше,

гурјовден и ванден.

материјалној го
собраа:

ваша Грамаатичка

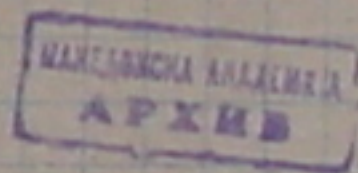
1958 I, 3

204/2

Обштан за:
рајање, смрт,
гуріовден и ванден
во Леукојно —

Материјалот го собрал:

Грамајтничовица Васил
— Географ. — II —

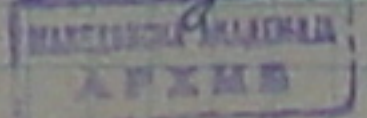

Обичаи за раѓање

Појавата на новороденчето во семејна куќа е прилика со радост затоа што што се овозможува како што се вели во народот "да се се зајвори онакошт на таа куќа" ит.е да се одржи радост. Затоа на браќенката (тешката - илудна) нема ѝ се обрнува големо внимание да не го толмушти малото. За таа цел поубаво се храни, не ја оштетува да работи тешки работи а особено да крева. Уштите кога илудноста нема надворешни белези жеката се губа да не учурди нешто, или ако учурди и се фати за некое место од телото поглед на малото на нешто то место ќе му се одбележи што што учурала. Исти така ако отелта некое животно љ: змија поглед малото ќе види наизајно како влијанија. Во моментот кога за прв пат освети деца е илудна (а знак за што е што ќе освети да учурда нешто во неја) во кој говор се потледни на него ќе личи малото. Уштите во илудноста постојат знаци да се малото ќе види мајко или

Материјалот е собран од следниве лица:

- 1) Марковска Зојба етара 84 год од с.2. Луѓени.
- 2) Лимовска Цвета -11- 76 год од с.2. Луѓени.
- 3) Туласовска Зафрина -11- 65 год од Лубојко
- 4) Лембовска Јана -11- 62 год од Лубојко
- 5) Поповска Стојка -11- 67 год од с. Брајчино
- 6) Присевска Мишја -11- 46 год. од с. Арваши

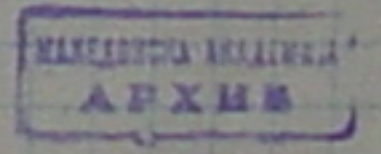

женско. Прву се гледа ако шрудката мека или
на мизето блескици и е оловена (омавска) ќе
биди мацко, ако пак нема блескици ќе биди
женско. На друг начин се гледа по формата на
авдомен-от каде лежи guturus-от. Ако ав-
домен-от има заоблена форма малото ќе биди
мацко, ако пак има четурена (чоборена на-
пред) ќе биди женско.

Штом надмине времето за раѓање
жената не оди далеку од куќата да не биди изне-
кадена. За да биди раѓањето без тежокост, кога
жената погине да раѓа една жена зема селанка
и со неја удира по блеските велерји. Ајде, ако си
мацко излегувај порано оти селанката ти гласа
да одиш по дрва. Којтоа удира со тиромса и
вели, Ајде, ако си женско излегувај порано
оти тиромската ти гласа да одиш на река!
А пак една жена оди со полнење кај коваците
и зема во ушната вода од она каде ти гас-

нат железата со која ти мизат градите ва помес-
ко да се породи.
За баба која прву ќе го пресека малото се
казнагува посетара и почоскуена жена од куќата
или роднините. Маа прву го пресекува, му ја секи
со сур патогната вувица, го помива (каши) и што
во водата фрла пенјан, живо сребро (жива) и мушти
од јајцето што се амка (мица) на поклади, и кај
после го помива. А пошто ти иштурува амшиката и
посетелите на родилката.

Прву го задојува (цица) туѓа жена за која по рес-
ти да не работи самнацмот ами да ти слуша и ро-
дителите. Ако е мацко го викаат Крско, а женско
Дубера. До три дена родилката не отпаѓа од
посетара за да се оторави, а поме, прве помива
кај којтоа и со крешена вода се мие шва и малото
и се ододржува.

При раѓањето се оди со положка каде се
носаат за малото амшиката а за која потоа и

Гржеки шитуми со шесет зага има лесно да
црта малото. Малото што некретно најмалу
една недела амоти и повеќе. На децата на црете
што сабајле бабата и кумовт не треба да бидат
поругани за на малото да не му патат забити.

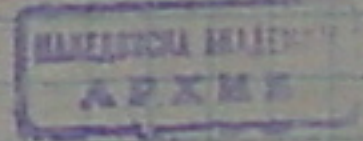
На цретење то носи бабата во крвта која
ја носи катлава. Од дома се носи само шогла вода
за капење а во црвата има леген. Ако малото се
крети на водичи тогаш се кати во реката каде
се фрла кретиот. Кумовт носи бело платно зага
то завне после каткото и три свети. За време на
кретењето 2 свети златени држи со рацете на
кумот кумовт а една платот. Потоа кретејничката
ти крети надвор пред вратата на црвата и тоа
прву мамките а потоа женските. За исто
време кумовт кретејничкото го држи в раце.

Што и кумовт то кажи името децата играат
кај најкаста за да и земат сјајис за кое
добиваат пари — што деца се викаат сјајис.

Потоа влетуваат со кретејничкото вдува, 3 тати
завдуваат околу масата на која е легено со во-
дата за капење, тогаш со темјан фрла коса од
кретејничкото и од 3 месеа отекнува, ја фрла вети
и потоа го кати. Ако има повеќе кретејничка
што ти кати во една вода и што после можат
да се фрлат под ратили или по селани ако се
мекети. После кумовт, бабата и потоа се тем-
јаат рацете и салуните и шамбогичката е кои
се ти бришат рацете ти задржуваат за себе.

Кога се враќаат од цретење кретеј-
ничкото го даваат на најкаста а фрлателите се
то што ^{што се има гинисоне} ати. При сјодвање дру кумовт го подарува
со пари велетис: „Од мене малу а од тошто да
бидеш повеќе подарок“. Името то даваат што
то што. Одигај е до 6 недели како нај влетува во
таа кука да го подари, од што пари му се
купува нешто за него.

Ако некому децата му улираат

штогаш штоом се роди малбто се вештава на вода
и првиот мислуваат што не го види не види шум
кој му дава име: Трајко (зага вода), Мајдо (што
е најдело) или. Потој и други обичај: кога сивува
мехката држи вода која не е многу застаната
на торница (вешта шума) и штоа до 6 недели во раѓањето
а после то се шива на повојот. Муха штој додека не
одрасне а после се шива на некое место. Ако
малбто се роди во саботата (кому му умираат) на
него на десното уво се става вода одехо (менгучка)
која ја држи до жетваре.

Породената жена не треба да ја зајди
сонце надвор од куќата и ношја да не шета до
6 недели да не калетти оти до штогаш е леониса
Отак во шута куќа да не види оти не го изуби
млекото, ако так види треба од шата куќа да
побара лед и сол. Ишто така немо да оди и
вурива оти е грешна. За да не се види
детето на амштитата се замива те мјак, мейак

204/6
на пара и жатке (шелет од натија буваа или мочени
мавница). Ако врати се шета 3 учинки по војот
од појда не вели "Олагод селетето со вас а дете
што да не врати". Малбто до една година не треба да
се шета и на огледало да се гледа да не се разболн.
А се шета по е една година и пошата се фрла
по рена или во огноот. Малко така до годишната
не му се дава да јади месо и јајца за да му зор
вејат раните нога не се удри. Ако најкашта или
млеко до година не се храни а после му се дава
млеко од телено млеко (пешајно) Грешно со
шекер, кај, млеко курвинско, и сол од грав криво
дек со лед.

Во годишната не се шета а после се
штета во крочната да еше неговно. Шета
што се вурива на следниот начин: Мајката сед-
нува ти негува пошата, на нив то става вода
по војот, јури него телените и во шутокот со-
штоа го става ^{малбто} детето со тавата пон шата
штоа го забива со телените и го вурива со пово-

јоб. После го опшва со гунка по мизето, се
врови црча со радете на неговите гради и го бо-
стакува во крашката велери му: "со овните
очи да стине и кога ќе се го видиш ти кога не-
тине да се погудим!" За тине му тие тине.

Нани, нани дете мало,
са сонце, са дрете,
од овари, од ковари,
од дродните шилетари,
фрати Ристе за огња,
за огња, за клеткиа.

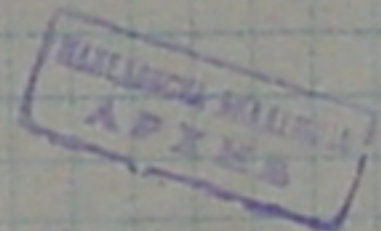
Малките најките ти носат и воле на работи
и тоа во црчката која ја носат на глава со подвес
(подвесна се крти задрена во вид на теверен). Краш-
ката воле се стивува под сенка, само не под
шито, на раскрсница од шитошка и на едно да
не налетти.

Ако ~~не~~ малото (детенето) до 3 год. не изобрети
кога од дружа се вади лед на два кати се вадат
по 2 сепени пешинци (сонци) со кои се гун-
кува малу со глава детенето и се ~~не~~ одлекува
и му се дава малу да раски од нив. Ако пак

не познано да оди, во двојот се воехва со рачици
и се вади до црчкот на шукната врата. Шито се
наги на црчкот се рачиво вадува и се секој рачици
со шито и се оформат во река-шито се одлекува
својавот за одење.

Шито ќе одрачки малото се облекува со
офушта нитка без разлика на пол. Се мугувало
да нацрта деца ага со шукната (тоа се фука
од шито) до 15 годишна возраст.

Обичаи за смрт

Во народот се верува дека постојат знаци
кои една од кажуваат дали во шукната или бшенка-
та родника ќе има шитоен мучај. Тие знаци се
гледаат брну коншита или некои други појави.

Највеќе се гледа на самарницата (градната носка)
од коношките. Ако тоа е мисоена (има помно
деа доја) и има дугте не има шитоен мучај.
Ако така знаци за смрт се: висење на шито,

поздраве на трети, угостување на каква било светица,
и сл. Ако на сон на човек му ~~иде~~ забави што бол
не уми брзо човек. И ако ако забави е од бродни
не дими дете, ако е од десетите кајтици домашни
човек, а од левите роднина. Покрај знаците за
случајот ~~кој~~ значи за здравење и сл. ако
болноста на сон ~~не~~ виси, биди добро облечен, се
лече на шеста вода, всеки да ~~не~~ вдува ~~и~~
и сл.

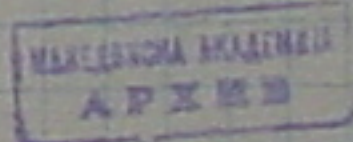
Што болесниот ~~остае~~ дека ќе уми е
бруцатава со ~~што~~ во цуканца, ти ~~кажува~~ бојубовице
и ако не ~~кажува~~ ~~што~~ естаменот за наследство
што го ~~брани~~ сега. Кога умира ~~и~~ треба да има ~~год~~
полна ~~пшеница~~, оти ако некој ја ~~кажува~~ ~~или~~ ~~или~~
најта ~~повеќе~~ не умира ~~што~~ гац или ~~што~~
24 саати со ~~што~~ се ~~кажува~~ на ~~мај~~
Кога умира ~~присуство~~ ~~тор~~ всеки за да му
ја ~~видат~~ душата.

Ако се ~~маги~~ ~~или~~ умирањето го ~~каж~~
ваат ~~на~~ ~~што~~ и ~~што~~ ~~или~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~
што ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~

204/8
да го ~~брани~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~
деи ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
луге ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~ ~~што~~
магични се ~~маги~~ ~~или~~ умирањето. Ако ~~повеќе~~
уми ~~не~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
мава за да не ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
се ~~кажува~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~

Од кога умира то ~~каж~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
во ~~нови~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
ти ~~кажуваат~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
кажуваат ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
да ја ~~кажува~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
со ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
вечерта.

Законот се ~~каж~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
Затоа ако умира на сабајле ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
или ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
на ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~
што ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~ ~~или~~

ошивува војни р. Но пак ошивее, во сабата се мито-
 тука учрешноот бидејќи шогане војнишките не шлеу-
 вале од тродат, се пошарува со мешино масло и се
 тука со оручје во него а после пак се закопува.
 На другиот ден сабата се одредуваат луѓе кои
 ќе го појат тродат. Трдовитие се појат од 1,5-
 до 2м длабочина. Мито пак се појатува ешчу
 за кој најситорот зема мера од мутовецот со
 мурка или браќа кои пак се ставуваат во тр-
 дат.

Зона се одредува една жена која ќе мито
 шогане за браќа и мито и за задужбина давање,
 која истовремено од која го црпаат мутовецот
 од дома ти забрзува (сало кашкува) аминшката
 и солителите од мутовецот, а на идните дена ти
 и штежува.

Кога ќе надминат времето за закон иди
 шогане то мито и кој шоган забрзува шлеја а после
 еште кои ти држат браќа. Потоа го ставу-
 ват мутовецот во ешчуот и го покриваат

со шокров од бело глатно. Зона го редат (шогане)
 домашните и блиските војнишките аји не се кажу-
 ват добрите ешчани и браќаат ајиу него жедни
 шогане до појалоушениите. Пред да го црпаат
 жедант блет од десната тола на шогане за
 ешката да не оди шогане или да оштети во шлеја.
 И му ставуваат пари браќа за да шлеја со мито
 шлеја. Се верува ако на мутовецот мито е
 под обвонка шлеја не мито шогане од шлеја
 мурка. Затоа шлеја го црпаат 3 жедни на мес-
 то то каде жедни ешчуваат јајце, закопуваат
 шлеја (шлеја) и закопуваат одредено на лево 3 жедни
 шлеја: " Не шлеја, не шлеја
 оро на шлеја,
 до шлеја да е шлеја."

Во оние мито каде оди мутовецот и шлеја вода
 шогане ти шлеја шлеја, ти шлеја шлеја
 на шлеја и шлеја шлеја по едно шлеја за
 да не иди шлеја од него да шлеја вода. Шлеја
 шлеја шлеја се закон.

То носат 4 души на раце кои застапуваат
и то пуштаат на земја на некоја француска
и бред браќата од црквената отрада „за да му
дадат капи.“ На тој сите што ќе се среќаат со
поворката со мушкетерите, застапуваат ги сим-
нуваат капиите во знак на почит. Мушо ведрот
се носи висува и тоа се висува од јунаците
браќа, а се користева од завадната која се вика
мушкетерска браќа. Кога се шират се поставува на
маса „дедека“ постојат и се користат сите торти свети
кои им ги дава домаќинот од куќата.

Најпосле од домаќинот ја земива иконата со
ангелот а после мушкетерот - тоа е земалчо збогум
ное то држат сите радници. Обичајна се носи
дрво врод. Мтом се ситни врод еден од бро-
јарите то секоја на франциската му ги вела
на мушкетерот некои ситни цркви вредности до
колку има и то затворува сејурот. Потоа по-
стојат то држеа со масло и вино и то застапуваат.

204 / 10
После се раздава за душа на умрениот и тоа
најрече потака, сув прав, дрвени риб со масло, си-
рење, говедско или овко карено месо, сето не се
раздава свилско. Од него заврши раздавањето
една да речеат.

МАКЕДОНСКИ МАТЕРИЈАЛ
АРХИВ

На вечерта од него се закопа мушкетер-
от на месното каде умрел се сита кува еден
францус со вода и еден со вино. И на сабајле се
гледа од кој се капи. Ако се капи од виното
на сабајле и на вечер до 40 дена се држеа со
вино, ако се капи од водата или од двата
француси на сабајле се држеа со вода а на
вечер со вино. Садовите се пуваат на дрво
и отеле 40 дена се шират на месното. Са-
дите со црвен се сита кува на 3 дена и тоа се
вика тламник. До 40 дена на месното
каде умрел треба да торти масло сите до ко-
га се готовата душа се врти во куќата.
Во знак на жалост франциската и францус-

ките носат од машките цуна лека на
рана војта од паличката и не се брката до додека
А пак женските носат обрада миза на гла-
вата (што е цуна лека) и брвките на вити
зборни амшита од карокајта носја/штоа:
не фекатка и цукаге а на шротуној брвките
тие се обрнати надолу).

Ако уми некутено дете не се закопува
во гробницата или карој од шиб некаде во
болето на не не се мава црв. Токм кој сам
се убил не се носи вурка или сам дуната си
ја иеформил на шротуној ^{и се закопува некаде во гробницата} Ако пак е убиен од друг
штоац не се носи дома ^{да среме} или право вурка
и се закопува во шите обичаи.

Закопување еден ка друг дозволено е
после 5 години. Ако се кајдаш носки се изми-
ваат со вино, се штавуваат во цесе од
бело глатно и се штавуваат до главата
на мушовецот од десната страна.

Ако некој сакаат по млада да го отоват

мушовецот (носките) ги мурат со вино и ги дурат
до 6 недели вурка и тоа се ги брзакотуваат. При
отконтување ако го кајдаш мушовецот не брз-
акотуваат се верува ако е мена дена одела (што
штоа) со шуба вера или пак ако е машки кон-
вил некои грешки кои се кажуваат и ако се
погодат се се глатни. Шитом носките на
некој убиец во друго место после човеко време
се брзакотуваат одново се дава задужина и се
брават шите обичаи како тогаш да е убиен.

Задужина се дава на 3 дена, 9 дена,
6 недели (40 дена), пол година, година и шуби
години.

Обичаи за турјовден

Турјовден секогаш е на 6 мај. Тогаш под-
нува народната година која брзе до Милјов-
ден. Затоа тогаш се глатуваат мошци за рабо-
та до Милјовден. На денот пред турјовден
на ~~некои~~ ушима (штоа е после 2h) се оди

за берете врди (грашци од врди) и билки. Се

берат следните билки:

Унајска билка за погодување на говен се ирдуни
од унојо (коунава).

Сорси - за закрување стокава
Пугалица (китиуле) - тин порек е во вид на тигале или
китиуле (комитерге).

Блага билка - се употребува коренов за закрување
на овците за да даваат повеќе млеко.

Туртеле - користејќи се дел девошките се отпишу -
ваат за да не ги болат половините, а пак
коренов за закрување стокава.

На турбовден првенско се берат билки за сто-
кава а за ловецот се берат на Мваден.

По билки младите одаат тругово весело со
песни. Се пеат следните песни.

Увеско овгаре,
што песна песни,
што оро играш?
Увеско девојко,
тин по билки ми одиш,
што билки корени ми береш?
Увеско овгаре,
за набера билки ем корени
за нацума овците.

Кинсала Неда идотин дек турбовден,
За ми набери билки корени.
Не ми набрала билки корени,
Тук' ми ошла крај' Чучо морије.
Па ми фрати змија лутина,

Лутина змија со тола рака.

Па ми ја врва со зелен копец,

Па ми ја фрла на зелен јавор.

Јаворо изити, змијава кати,

Неда ~~е~~ гекс го зелен цондиу.

Оздола иди брате Милола,

Брате Милола на сива нова.

Поем брате муча ракара,

Наши се есејо тин ем по естаја.

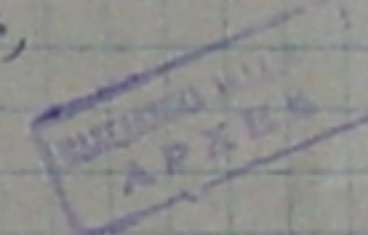
Неда му велт наши се брате,

Ми расна по естаја, мити тин по естаја,

Сам тојто е по естаја.

Се фрвари брате тин ми се наши,

И од сива нова на црна змија.

Со одрашките врди и билки се иди дома,
врдите се еста врваат до вратите и песне -

рните. После се зема дос од евре, се еста врва
фред лутинава врата, се замачува врте и накого

се главаат суви лешини да падаат. Пта се

фрва да не ја фрла мачија фрла мачија. Птави

боје се савуваат фред вратите каде се

зрне стокава. На вратите се савува кати -

на со две главје во вид на полу цукот од која

мичуваат лутини. (кати на со 2 глави е шва

која на врвот има здвеновни корени).

Ово се прави за да бидат лутини здрави како

кати на и кај да одаат пак дома да се

вратиш. Тој ден мугето главинге еи ии
мијант со вада во која ~~се~~ се фрла чвешо-
ви од дрвја за да дигант убави како миб.

На сабајле на Турзовден се оди по
мијант и лозава каде се ставува црнот од
бакан, се закопува врте се фркала јајце и се
веш, како што е славо јајцето така да се
чеш и берисевоат". Јајцето треба да диги

енесено на вели геврток и тогаш вацано
од кога се полиши по сите мибје иако јајце се
закопува влозе. Ишто така по мибјето и

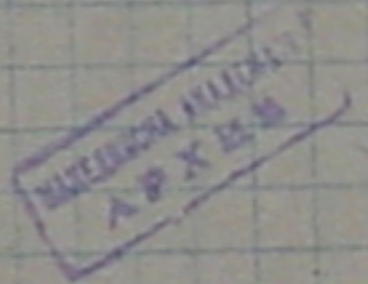
лозава се фркала митурга со која се бери
роката и после се јади дома за дуфрот да
дојди дома.

После тоа се оди на „сикор“ (штоа
е место каде се грамаат амбарите на 2 или
3 села). Пана играат и се веселат од сине
села до ружек, а после до вечерта веселото
то брваат сикој по своето село. Од кога се

дојди од сикој се поставуваат дренишци
(мулашци). Пие треба да дигант на зелено дрво
ное граа и фву се задрениува со јајце. На
штој што се дреника му те авт те ена:

Крај мулаше,
мајнико шавово,
да ми растешу
порастешу голео.

Никола камен фрлаше,
од врт високи глашци.
Нраши због збоваа:
Зена берек не узрине,
Оравака, пон овака,
Пон Раица,
Зја ила митиу пунт
и камен не весит.

После се играат на камовај каде во пакување
каваат камења за да не се ками брвава
те тина. Се поставуваат и вртите, под нив се

Обичаи за Увагден

Увагдене познат е од мисото летен
грагден. На овој ден тежице кои се зашма-
ваат со кегеце адант со филци, Ишто така одан

одаб и други млади по билки кои не им е замисла
легенето. На билки береме се оди рано, уште
нема и никаде не одек без здрување. И
кога се берат билките не се здрува се додека
не се донесат дома.

Се берат билки на овој ден за леčenje на
лугето и шва:

Ресмива билка - која се патува со ја-
нија и се вдуваат јаки.

Калуѓеричка билка - се гадне се лежи со
ова билка.

Самоделна коса - лежи за гадне

Јоано дрво - за гадне

Српичка билка - за леčenje од ефе.

Бесна билка - за леčenje од бес.

Глуфрива билка која се вдува по
кофрезите за заштита од глуфривите.

Молчица билка - за заштита на
анималата од лонците.

Унајма билка - за леčenje од невес-

204/14
ица, и други билки кои народот ги
увокрува за леčenje.

Крај

МАКЕДОНСКИ
АРХИВ

Забелешки:

- 1) Свеќицата уште кога ја вели не вештава
и така телени одволка за вдување.
- 2) Ако учри млада девојка или машко,
девојката се одлекува како невешта, а
машкото како зет.
- 3) Шампијата се користеа за кога се илети
пред суд да му се орати уштите на
судујата.
- 4) Родата со која го чекат ле мушкетерот
ја користат за мачи ако е како
некому да му кава ко е како да го
епорат негува и мушкетерот во разди-
тноста.